

Olga Stefko

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Agrobiznesu
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Zróżnicowanie między płynnością a wypłacalnością polskich producentów ogrodniczych na tle Unii Europejskiej

Wstęp

Finansowym celem zarządzania przedsiębiorstwem jest maksymalizacja bogactwa właścicieli, obok fundamentalnego, stanowiącego podstawę dla wszystkich innych, jakim jest przetrwanie. Jak pisze Michalski [2004], jest on możliwy do osiągnięcia dzięki podjęciu wielu działań, w tym o charakterze inwestycyjnym, głównie w obrębie aktywów trwałych. Jednak realizacja korzyści płynących z długoterminowych inwestycji uzależniona jest od skuteczności decyzji w zakresie bieżącego zarządzania przedsiębiorstwem. Najczęściej bowiem jednostki gospodarcze popadają w kłopoty kończące się upadłością właśnie przez zaniedbania w tej sferze, wynikające z błędnego zarządzania płynnością finansową.

Podejście to znajduje swoje zastosowanie zarówno w całej gospodarce rynkowej, jak i w poszczególnych jej działach, w tym także w rolnictwie i ogrodnictwie. Chociaż od wielu lat w stosunku do obu działów stosowane są liczne formy interwencjonizmu, mające na celu zarówno ochronę, jak i wsparcie rozwoju, producenci borykają się z licznymi problemami związanymi z płynnością i wypłacalnością [Stefko, Jäder, Kozera 2008; Stefko, Łacka 2009; Stefko 2011].

Mając na uwadze znaczenie produkcji ogrodniczej w rozwoju całego sektora rolno-spożywczego, jak również jego zwiększoną w stosunku do rolnictwa kapitałochłonność [Stefko 2010], a także potencjalnie wyższą dochodowość [Wawrzyniak 2005], zdecydowano sprawdzić, czy i ewentualnie jakie zmiany zaszły w obszarze zarządzania zasobami finansowymi w Polsce i pozostałych krajach Unii Europejskiej po 2004 roku.

Materiały i metody

Przez wiele lat analiza sytuacji bieżącej i zmian w gospodarowaniu finansami poszczególnych jednostek produkcyjnych była bardzo utrudniona, głównie ze względu na brak danych wynikający z nieposiadania przez producentów obo-

wiązku prowadzenia rejestracji zdarzeń gospodarczych. Przeprowadzono zatem analizy i wykonywano obliczenia związane ze sferą produkcyjną, koncentrując się przede wszystkim na zasobach rzeczowych i ludzkich. Wyrażano poszczególne kategorie zarówno w ujęciu ilościowym, jak i wartościowym, najczęściej jednak odnosząc dokonywane obliczenia do powierzchni (np. na 1 ha) lub pracy (np. na 1 osobę pełnosprawną zawodowo) [m.in. Wawrzyniak 1982; Woś 1998; Klepacki 1997; Gołaś 2002; Gębska, Filipiak 2006]. Dzięki powołaniu do życia Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (FADN) zaistniała możliwość wykonania analiz i porównań finansowych nie tylko w skali kraju, ale również międzynarodowo. Zakres analiz jest jednak nadal ograniczony ze względu na dostępność w systemie jedynie danych bilansowych.

W artykule wykorzystano materiały pochodzące z dostępnej literatury przedmiotu, jak również z wyodrębnionej w międzynarodowej bazie danych FADN grupy typu TF 8 (gospodarstwa ogrodnicze) z okresu między 2004 a 2008 rokiem. Z 24 krajów w zbiorowości wybrano 15 (w tym Polskę), kierując się dostępnością danych w każdym z podokresów. W związku z niekompletnością bądź całkowitym brakiem danych w określonym podokresie z analizy płynności i wypłacalności w ogrodnictwie unijnym wyłączono: Austrię, Bułgarię, Cypr, Łotwę, Rumunię, Słowenię i Szwecję. W pracy zawarto również obliczenia wykonane na podstawie 20 sprawozdań finansowych zakładów przetwórstwa owoców i warzyw (ZPOW) z terenu całej Polski, których nazwy, ze względu na ochronę danych, zakodowano pod numerami od 1 do 20.

Wykonując obliczenia związane z płynnością posłużono się (ze względu na publikację przez FADN jedynie danych bilansowych, jak również zaleceniami Goraja i Mańko [2009]) podstawowymi wskaźnikami należącymi do grupy wskaźników tak zwanych statycznych, a mianowicie:

- 1) wskaźnikiem bieżącej płynności (aktywa obrotowe/zobowiązania krótkoterminowe),
- 2) wskaźnikiem płynności podwyższonej (aktywa obrotowe – zapasy)/zobowiązania krótkoterminowe.

Zagadnienia związane z wypłacalnością natomiast zdecydowano się (za: Górską-Warsewicz [2005]; Gębska, Filipiak [2006], Szczepański, Szyszko [2007]) zobrazować za pomocą:

- 1) wskaźnika ogólnego zadłużenia (zobowiązania ogółem \times 100%/aktywa ogółem),
- 2) wskaźnika udziału kapitałów własnych w finansowaniu majątku (SKw) (kapitał własny \times 100%/aktywa ogółem),
- 3) wskaźnika pokrycia majątku trwałego (FAR) (kapitał własny \times 100%/kapitał trwały).

Pojęcie płynności i wypłacalności

Od lat w literaturze dotyczącej finansów istnieje spór o to, czy można wymiennie, synonimicznie, używać terminów „płynność” i „wypłacalność”. W dużej części dyskusje na ten temat związane są z odmiennym horyzontem czasowym niezbędnych do wykonania analiz. Michalski [2004] dowodzi, że płynność finansowa związana jest z krótkoterminowym finansowaniem przedsiębiorstwa i obejmuje decyzje odnoszące się do pieniężnych wpływów i wypływów, poziomu płynności we wszystkich jej aspektach, wartości płynności oraz wewnętrznych przepływów pieniężnych. Jako krótki okres wskazuje czas poniżej 1 roku lub, ściślej określając, krótszy niż jeden pełny rok bilansowy. Rozważania odnoszące się do okresu dłuższego niż rok, jak twierdzi, w wielu obszarach różnią się od tych dotyczących okresu krótkiego. Płynność utożsamiana zatem bywa:

- 1) z pozytywnym stanem środków pieniężnych,
- 2) z właściwością przedmiotów majątkowych do przekształcenia się w pieniądź, czyli zdolnością do likwidacji,
- 3) ze stopniem pokrycia zobowiązań środkami pieniężnymi,
- 4) ze zdolnością podmiotów gospodarczych do realizacji w każdym momencie i bez ograniczeń swych zobowiązań płatniczych (tzw. zdolność płatnicza).

Między wymienionymi rodzajami płynności finansowej zachodzą istotne powiązania. Jeśli wystąpi konieczność uregulowania zobowiązania o rozmiarze przekraczającym zasoby posiadanych środków pieniężnych, to możliwość zapłaty zależy od tego, czy istnieje sposobność zamiany aktywów na środki pieniężne. Możliwość wykonania takiej czynności, według Kusaka [2006], zależy przede wszystkim od tego, jaką „pojemność” ma rynek posiadanych przez dłużnika aktywów.

Mimo to wielu finansistów skłania się ku utożsamianiu płynności finansowej z wypłacalnością. Przykładowo Bannock [1992] płynność finansową postrzega jako „wypłacalność” przedsiębiorstwa, czyli możliwość regulowania zobowiązań jednostki gospodarczej, które wynikają ze zwykłych transakcji, niespodziewanych zdarzeń oraz zaistniałych sytuacji, pozwalających na okazyjny zakup dóbr. Olchowicz [2002] nawiązuje do wspomnianej przez Bannocka wypłacalności i określa ją jako spójność między zapadalnością zobowiązań a płynnością majątku, dowodząc, że między wymagalnością zobowiązań i płynnością majątku powinna istnieć spójność, którą wyraża zdolność płatnicza jednostki, czyli wypłacalność.

Wędzki [2003] natomiast, mówiąc o wypłacalności w „długim czasie”, używa określenia „wypłacalność długoterminowa”, którą utożsamia z długookresową nadwyżką majątku przedsiębiorstwa nad finansującymi go zobowiązaniami. Podobnego zdania są Shim i Siegiel [2004], określając wypłacalność długoter-

minową jako zdolność przedsiębiorstwa do spłaty zadłużenia długoterminowego. Także dla Kowalczyk [1999] wypłacalność przedsiębiorstwa to zdolność do wywiązywania się z zaciągniętych zobowiązań w stosunku do innych jednostek gospodarczych, pracowników i akcjonariuszy. Według niej, wypłacalność przedsiębiorstwa zależy bezpośrednio od majątku i źródeł jego finansowania oraz zdolności do generowania nadwyżek pieniężnych, umożliwiających jego rozwój. Dla Krzemińskiej [2002] wypłacalność to posiadanie środków pieniężnych na rachunku rozliczeniowym w wysokości pozwalającej na zapłacenie zobowiązań przypadających na kolejne dni płatności miesiąca (kwartału, roku).

Do dyskusji włączyli się również Sierpińska i Jachna [2004], stojąc jednak na stanowisku konieczności wyraźnego rozróżnienia tych dwóch terminów. Według nich, płynność finansowa powinna być utożsamiana ze zdolnością do terminowego regulowania zobowiązań bieżących, wypłacalność natomiast z możliwością spłaty zobowiązań długoterminowych, zaciągniętych na cele inwestycyjno-modernizacyjne. Ten sposób podejścia do tematu, jak również fakt częstego odwoływania się w interpretacji obliczanych mierników do specyfiki określonej branży, wydaje się być bardziej właściwy w przypadku analizy efektów osiąganych przez producentów ogrodniczych w różnych krajach. Słuszność takiego sposobu podejścia potwierdzają również Goraj i Mańko [2009], opisując płynność w odniesieniu do rolnictwa jako zdolność gospodarstwa do wywiązywania się ze zobowiązań finansowych w określonym czasie bez powodowania zakłóceń w normalnym funkcjonowaniu jednostki produkcyjnej, natomiast wypłacalność jako ilość pożyczonego kapitału zewnętrznego, wprowadzonego do gospodarstwa w relacji do kapitału własnego. Stąd, mimo różnego postrzegania tych zagadnień w literaturze przedmiotu, zdecydowano się na rozgraniczenie pojęcia płynności od wypłacalności w odniesieniu do gospodarstw ogrodniczych, głównie na podstawie kryterium okresu, którego dotyczą wykonywane analizy.

Różnice między Polską a Unią Europejską

Mając zamiar przeprowadzić analizę płynności finansowej gospodarstw ogrodniczych, należy pamiętać o specyfice branży, w dużej części warunkującej interpretację otrzymanych wyników, jak również o fakcie, iż dane, na podstawie których wykonywano obliczenia, dotyczą końca roku kalendarzowego. Zjawisko rozciągania podaży w czasie, poparte działalnością inwestycyjną w obrębie zaplecza produkcyjnego, na które składają się magazyny, chłodnie i przechowalnie, skutkuje najczęściej znaczną nadpłynnością, wykazywaną w grudniu w zestawieniach bilansowych. Taką właśnie sytuację zaobserwowano w analizowanej zbiorowości (tab. 1) wśród gospodarstw ogrodniczych państw należących

do Unii Europejskiej. Poza Niemcami i Estonią, między 2004 a 2008 rokiem, wszystkie praktycznie kraje wykazywały się nadwyżkami środków pieniężnych. Największe występowały w Belgii, Grecji i Hiszpanii. Wiązało się to z niskim w tych krajach poziomem zobowiązań bieżących. Sytuacja Polski na tle pozostałych krajów przedstawiała się w miarę stabilnie, bez większych wahań w ciągu całego analizowanego okresu, mieszcząc wartości współczynnika bieżącej płynności w górnej granicy przyjętego za optymalny przedziału $\langle 1,2-2,5 \rangle$. Zakładając jednak, że czas, w którym wykonywano zestawienia przypadła na okres, w którym zapasy magazynowe w postaci towarów gotowych powinny być na wysokim poziomie, wynik ten nie wydaje się zadowalający i może świadczyć o braku powszechnego rozwoju przechowalnictwa w Polsce i wyzbywaniu się produktów przez gospodarujących zaraz po zbiorach.

Na rynkach międzynarodowych Polska słynie nie tyle z eksportu owoców i warzyw świeżych, ile przetworzonych, w związku z tym przeważająca część produkcji odstawiana jest wprost z pola do zakładów przetwórczych. Ponieważ zbiory przypadają najczęściej na okres lata i jesieni, koniec roku jest czasem, w którym przedsiębiorstwa będące odbiorcami dla producentów posiadają spore zapasy odpowiednio przygotowanych do sprzedaży produktów w postaci konserw, mrozonek i marynat. Potwierdzają to różnice między wskaźnikami płynności bieżącej i przyspieszonej płynności zawarte w tabeli 2, jednocześnie utwierdzając w słuszności postawionej tezy.

W krajach, w których odnotowano wysoką nadpłynność, zaobserwowano jednak podobne relacje związane z zagospodarowaniem produktów gotowych jak w Polsce, na co wskazuje z kolei wskaźnik płynności podwyższonej. Z założenia różni się on od wskaźnika płynności bieżącej tym, iż usuwane są z niego zapasy, jako element najmniej płynny wśród aktywów bieżących. Czynność ta jednak nie spowodowała dużych zmian w analizowanej zbiorowości. Choć wskaźniki we wszystkich praktycznie krajach i latach uległy obniżeniu, jednak nadal pozostawały na wysokim poziomie, co świadczy o tym, iż wykazywane nadwyżki środków pieniężnych związane były raczej z pozostałymi elementami aktywów obrotowych. Generalnie jednak większych, a z pewnością przedłużających się kłopotów z wywiązywaniem się z bieżących zobowiązań nie zaobserwowano.

Posiadając tak znaczne i w miarę płynne nadwyżki finansowe, większość działań o charakterze inwestycyjnym wykonywano ze środków własnych, co potwierdzają liczne opracowania w literaturze tematu [zobacz m.in. Stefko 2007; Zwolak 2010]. Wskazują na to również obliczenia wskaźnika ogólnego zadłużenia zawarte w tabeli 3, gdzie dla wszystkich praktycznie krajów wartości mieściły się albo poniżej zalecanego przedziału $\langle 57-67\% \rangle$ albo sięgały jedynie jego środkowej granicy (w nielicznych okresach sytuacja taka wystąpiła w przypadku Francji i Danii). W Polsce wskaźnik ten, w całym analizowanym okresie, plasował

Tabela 1
Dysproporcje poziomu płynności finansowej w gospodarstwach ogrodniczych Unii Europejskiej w latach 2004–2008

Wyszczególnienie	2004		2005		2006		2007		2008	
	bieżąca	podwyższona	bieżąca	podwyższona	bieżąca	podwyższona	bieżąca	podwyższona	bieżąca	podwyższona
Belgia	28,6	22,6			454,2	333,9	57,3	42,0	226,2	160,4
Czechy	5,3	4,8	2,3	2,2	2,3	2,3	2,6	2,5	5,8	5,6
Dania	2,6	1,8	2,8	2,1	2,8	1,9	2,9	2,1	2,5	1,7
Niemcy	0,9	0,9	1,0	1,0	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1
Grecja	10,5	10,1	156,7	147,4	63,5	59,8	29,3	28,2	102,0	98,2
Hiszpania	108,2	107,7	114,5	113,9	86,8	86,7	136,6	136,6	124,8	124,5
Estonia	0,8	0,8	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,1	0,8	0,6
Francja	1,3	1,2	1,4	1,3	1,5	1,3	1,5	1,3	1,3	1,2
Węgry	2,8	2,2	2,6	2,1	1,6	1,6	1,8	1,7	2,2	2,1
Litwa	3,6	2,9	7,9	6,4	12,8	9,2	9,2	6,4	10,3	7,7
Holandia	1,7	1,2	1,6	1,1	1,9	1,3	1,7	1,1	1,6	1,0
Polska	2,5	2,3	2,0	1,8	2,2	2,0	2,2	2,0	2,0	1,8
Portugalia	17,7	13,6	14,9	9,9	6,8	5,2	5,8	4,5	7,3	5,6
Finlandia	1,6	1,5	1,6	1,6	1,5	1,4	1,7	1,6	1,8	1,6
Wielka Brytania	1,7	1,5	1,7	1,5	1,7	1,4	1,6	1,3	1,3	1,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Tabela 2

Płynność bieżąca i przyspieszona w zakładach przetwórstwa owoców i warzyw w Polsce

ZPOW	2007/2008		2008/2009	
	bieżąca	przyspieszona	bieżąca	przyspieszona
1	0,7	0,3	0,5	0,3
2	1,0	0,8	1,2	0,9
3	1,7	0,6	1,4	0,4
4	1,3	0,5	1,3	0,4
5	2,5	1,6	2,9	1,5
6	1,0	1,0	2,5	2,5
7	0,8	0,1	0,9	0,3
8	1,2	0,3	1,4	0,6
9	0,7	0,3	0,6	0,2
10	1,6	0,6	2,9	1,3
11	0,9	0,3	0,5	0,2
12	0,8	0,1	0,8	0,1
13	3,0	2,1	3,9	2,8
14	1,1	0,2	0,9	0,3
15	1,2	0,5	1,1	0,5
16	1,1	0,2	1,4	0,5
17	0,7	0,1	0,6	0,2
18	1,1	0,5	0,9	0,4
19	0,4	0,2	0,4	0,2
20	1,0	0,4	1,1	0,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji finansowej ZPOW.

wał się na poziomie dwudziestu kilku procent, co wskazuje na niewielkie zainteresowanie producentów wykorzystaniem dostępnej pomocy zarówno krajowej, jak i unijnej.

Zakładając, że wypłacalność określa relację kapitału zewnętrznego do kapitału własnego, zdecydowano się w drugiej kolejności na obliczenie wskaźnika struktury kapitału własnego. Stanowi on swoistą odwrotność do wskaźnika

Tabela 3
Zróżnicowanie wypłacalności w gospodarstwach ogrodniczych Unii Europejskiej w latach 2004–2008 (%)

Wyszcze- gólnienie	2004			2005			2006			2007			2008		
	zadlu- żenie ogółem	struktura kapitału własnego	pokrycie majątku trwałego	zadlu- żenie ogółem	struktura kapitału własnego	pokrycie majątku trwałego	zadlu- żenie ogółem	struktura kapitału własnego	pokrycie majątku trwałego	zadlu- żenie ogółem	struktura kapitału własnego	pokrycie majątku trwałego	zadlu- żenie ogółem	struktura kapitału własnego	pokrycie majątku trwałego
Belgia	46,3	53,7	71,1	44,0	56,0	74,5	41,0	59,0	78,1	40,3	59,7	77,1	37,7	62,3	80,8
Czechy	11,5	88,5	121,8	19,4	80,6	116,9	12,7	87,3	117,9	11,2	88,8	122,2	10,2	89,8	122,5
Dania	60,9	39,1	53,0	57,0	43,0	58,6	53,8	46,2	62,1	56,1	43,9	58,5	53,0	47,0	60,9
Niemcy	59,8	40,2	49,8	53,6	46,4	58,3	49,9	50,1	64,2	48,7	51,3	64,8	45,7	54,3	68,0
Grecja	2,8	97,2	103,2	1,3	98,7	105,0	0,6	99,4	104,5	1,7	98,3	104,1	2,5	97,5	103,3
Hiszpania	8,8	91,2	137,5	8,6	91,4	146,4	8,2	91,8	163,0	5,5	94,5	152,8	5,6	94,4	139,1
Estonia	49,0	51,0	76,0	53,7	46,3	65,7	52,9	47,1	72,1	35,0	65,0	74,6	41,4	58,6	67,4
Francja	63,1	36,9	55,8	61,3	38,7	62,1	59,9	40,1	65,6	59,5	40,5	65,6	59,2	40,8	65,3
Węgry	23,3	76,7	90,9	29,9	70,1	100,7	29,6	70,4	100,5	34,9	65,1	95,8	29,5	70,5	119,2
Litwa	15,9	84,1	142,7	7,9	92,1	168,1	5,1	94,9	160,7	11,9	88,1	152,8	19,7	80,3	123,6
Holandia	53,5	46,5	59,5	56,2	43,8	55,9	56,4	43,6	55,5	55,8	44,2	55,3	59,8	40,2	50,5
Polska	26,7	73,3	81,4	27,1	72,9	81,0	24,3	75,7	85,1	27,2	72,8	81,4	24,5	75,5	83,6
Portugalia	2,4	97,6	114,3	2,4	97,6	112,0	2,6	97,4	110,1	3,7	96,3	106,7	4,8	95,2	109,3
Finlandia	53,7	46,3	67,0	51,1	48,9	71,3	58,8	41,2	54,8	58,1	41,9	55,8	62,3	37,7	50,9
Wielka Brytania	27,9	72,1	97,2	25,7	74,3	99,9	24,6	75,4	103,6	23,9	76,1	101,6	28,7	71,3	93,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FADN.

ogólnego zadłużenia, wskazując jak duży procent aktywów jest finansowany przez kapitał własny. W związku z tym kraje, które osiągnęły najniższy wskaźnik zadłużenia ogółem (takie jak Grecja, Hiszpania czy Portugalia) miały najwyższe wartości wskaźnika struktury. W Polsce jego poziom wahał się między około 73 a 76%, co i tak należało do jednych z najwyższych odnotowanych wartości (tab. 3).

Uszczegóławiając dalej analizę, postanowiono przejść do wskaźnika pokrycia majątku trwałego (FAR), określającego, w jakim zakresie już nie całe aktywa trwałe, ale ich rzeczowe elementy finansowane były kapitałem własnym. Obliczenia wykazały (tab. 3), że w ponad 100 procentach zależność ta występowała praktycznie we wszystkich analizowanych okresach w Czechach, Grecji, Hiszpanii, na Litwie i w Portugalii. Świadczy to o tym, że z finansowej pomocy zewnętrznej nie korzystano w tej grupie praktycznie w ogóle, co biorąc pod uwagę poziom rozwoju technicznego i technologicznego produkcji ogrodniczej wymienionych krajów daje im niewielkie szanse na szybki rozwój i podniesienie konkurencyjności w stosunku do liderów branży. Niestety, sytuacja Polski w tym względzie była tylko niewiele lepsza. Poziom uzyskiwanych przez naszych producentów wskaźników przekraczał 80%, mimo dostępności na rynku krajowym tak zwanych kredytów preferencyjnych, niewystępujących gdzie indziej na terenie Unii. Pozostaje mieć zatem tylko nadzieję, że chociaż w przeważającej większości ze środków własnych, to jednak producenci modernizowali i unowocześniali prowadzone przez siebie gospodarstwa. Zadowolający bowiem na razie poziom płynności może ulec drastycznemu obniżeniu w momencie zaprzestania podejmowania działań rozwojowych.

Podsumowanie

Prowadzenie produkcji ogrodniczej związane jest z koniecznością ponoszenia wysokich kosztów związanych nie tyle z samym procesem technologicznym, ile z jego otoczeniem. Postawienie nowoczesnego i dobrze wyposażonego obiektu szklarniowego, pieczarkarni czy zakup specjalistycznych maszyn i urządzeń, o budowie budynków związanych z odpowiednim przygotowaniem do sprzedaży czy przechowywaniem nie wspominając, stanowią wydatki nieporównywalnie wyższe od tych, jakie w ramach własnej działalności gospodarczej ponoszą inni uczestnicy rynku, w tym także rolnicy. Z tego względu zagadnienia dotyczące płynności i wypłacalności stanowią kluczową sprawę dla rozwoju i podnoszenia konkurencyjności całego sektora.

W artykule zdecydowano się na odrębne podejście do płynności rozumianej jako możliwość regulowania bieżących zobowiązań i wypłacalności, pojmowa-

nej jako relacja ilości kapitału zewnętrznego do kapitału własnego. Przy zdiagnozowanej, wysokiej płynności bieżącej wykazano, że gospodarstwa ogrodnicze zarówno w Polsce, jak i pozostałych krajach Unii Europejskiej finansują przeprowadzane u siebie procesy inwestycyjne głównie ze środków własnych. Biorąc pod uwagę skalę wydatków koniecznych do poniesienia oraz dostępne na rynku możliwości, było to zrozumiałe jedynie w przypadku krajów wysoko rozwiniętych. Pozostałe, w tym również Polska, mimo tymczasowego braku kłopotów z płynnością finansową, korzystając głównie ze środków własnych, przeprowadzić mogą jedynie niewielkie zmiany, w sposób znaczący ograniczające ich rozwój i konkurencyjność w stosunku do wiodących gospodarstw unijnych.

Literatura

- BANNOCK G., MANSER M. 1992: *Międzynarodowy słownik finansów*. Wyd. A. Bonarski, Warszawa, s. 158.
- GĘBSKA M., FILIPIAK T. 2006: *Podstawy ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych*. Wyd. SGGW, Warszawa.
- GOŁAŚ Z. 2002: *Techniki wytwarzania i ich efektywność w indywidualnych gospodarstwach rolnym*, ZN nr 327, Roczniki AR w Poznaniu.
- GORAJ L., MAŃKO S. 2009: *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*. Difin, Warszawa.
- GÓRSKA-WARSEWICZ H. 2005: *Podstawy finansów przedsiębiorstwa – wybrane obszary decyzji operacyjnych*. Wyd. SGGW, Warszawa.
- KLEPACKI B. 1997: *Wybrane pojęcia z zakresu organizacji gospodarstw, produkcji i pracy w rolnictwie*. Wyd. SGGW, Warszawa.
- KOWALCZYK L. 1999: *Ocena wiarygodności przedsiębiorstwa*. Difin, Warszawa, s. 11–12.
- KRZEMIŃSKA D. 2002: *Finanse przedsiębiorstw*. Biblioteka Logistyka, Poznań, s. 28.
- KUSAK A. 2006: *Płynność finansowa – analiza i sterowanie*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa, s. 12.
- MICHALSKI G. 2004: *Definicja i znaczenie krótkoterminowej płynności finansowej*. [w:] *Zarządzanie finansami firm – teoria i praktyka*. Wrocław, s. 65.
- OLCHOWICZ I. 2002: *Podstawy rachunkowości*. Difin, Warszawa, s. 314.
- SHIM J.K., SIEGIEL J.G. 2004: *Ocena wiarygodności przedsiębiorstwa*. Difin, Warszawa, s. 423.
- SIERPIŃSKA M., JACHNA T. 2004: *Metody podejmowania decyzji finansowych*. PWN, Warszawa, s. 145.
- STEFKO O. (2010): Uwarunkowania rozwoju polskiego ogrodnictwa, [w:] *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, Zeszyty Naukowe SGGW nr 84, s. 87–98.
- STEFKO O. 2011: *Kierunki rozwoju polskiego ogrodnictwa*. Problemy Rolnictwa Światowego, t. 11 (XXVI), z. 1, s. 169–176.
- STEFKO O., JADER K., KOZERA M. 2008: *Relacje wybranych składników majątku i kapitału w gospodarstwach prowadzących produkcję roślinną w Polsce*. ZN SGGW, nr 69 (2008), s. 135–142.

- STEFKO O., ŁĄCKA I. 2009: *Inwestycje w ogrodnictwie i metody oceny ich efektywności*. Wyd. UP w Poznaniu, poznań.
- WAWRZYŃIAK J. 1982: *Rola zasobów gospodarowania w kształtowaniu produktywności ziemi i wydajności pracy w warzywnictwie polowym*. RN AR w Poznaniu.
- WAWRZYŃIAK J. 2005: *Rachunek kosztów a zarządzanie w przedsiębiorstwie ogrodniczym*. Wyd. Poltext, Poznań.
- WĘDZKI D. 2003: *Strategie płynności finansowej przedsiębiorstw – przepływy pieniężne a wartość dla właścicieli*. Oficyna Ekonomiczna, Warszawa, s. 33.
- WOŚ A. 1998: *Postęp biologiczny. Atuty i korzyści*. Nowoczesne Rolnictwo, nr 6, 4–5.
- ZWOLAK J. 2010: *Kierunki zmian w środkach trwałych rolnictwa po wejściu do UE*. ZN SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 85, s. 69–80.

Differentiation between liquidity and solvency Polish horticultural producers against the European Union

Abstract

The article demonstrated the separateness between liquidity and solvency for the horticultural. Both in Poland and European Union horticultural farms shown considerable excess liquidity. It was not however associated with the use of external financing. With a large capital characterized the industry, this can lead to growth inhibition and reduce the competitiveness of both countries and the individual production units.

